ΠΑΝΤΙΣΡΑ
αντικαπιταλιστικη • ενημερωση

Η έκθεση του Ανεξάρτητου Γραφείου Αξιολόγησης του ΔΝΤ και η αντιπαράθεση των αστικών κέντρων γύρω από αυτήν: ένα υπόδειγμα πολλαπλής θεσμικής υποκρισίας

Σταύρος Μαυρουδέας*

Πρόσφατα το Ανεξάρτητο Γραφείο Αξιολόγησης (ΙΕΟ) του ΔΝΤ κατόρθωσε, μετά πολλών βασάνων, να εκπονήσει την έκθεση αξιολόγησης των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής (ΠΟΠ) που εφάρμοσε ή εφαρμόζει ακόμη (στην περίπτωση της Ελλάδας) η τρόικα ΔΝΤ-ΕΕ-ΕΚΤ σε χώρες της ευρωζώνης (ΕΖ).

Για την ακρίβεια, όσον αφορά την Ελλάδα, το ΙΕΟ εξετάζει μόνο το 1ο ΠΟΠ που επισήμως έχει θεωρηθεί ως αποτυχημένο, διακόπηκε πριν ολοκληρωθεί για να συνεχισθεί αμέσως με το 2ο ΠΟΠ και σήμερα με το 3ο που συνομολόγησε ο ΣΥΡΙΖΑ. Συνεπώς αξιολογεί το περιεχόμενο και τις διαδικασίες εκπόνησης και εφαρμογής ενός προγράμματος που ρητά έπεσε έξω.

Βέβαια, επί της ουσίας, το 2ο και το 3ο ΠΟΠ αποτελούν συνέχεια (με μη ουσιώδεις αναπροσαρμογές) της στρατηγικής και των μέτρων του 1ου. Και μόνον αυτό – δηλαδή να αξιολογείς ένα ρητά αποτυχημένο πρόγραμμα το οποίο συνεχίζεται μερικά τροποποιημένο και αφήνοντας στην άκρη την εξίσου αποτυχημένη εξέλιξη των διαδόχων του – αποτελεί καταφανή γελοιότητα.

Φυσικά αυτό προφανώς δεν διαφεύγει από τους έγκριτους αξιολογητές του ΙΕΟ ούτε από το ΔΝΤ που τους ανέθεσε το σχετικό πόνημα (επίσης προφανώς έναντι αδράς αμοιβής). Συνεπώς άλλος είναι ο στόχος του εν λόγω πονήματος και όχι η ουσιαστική συζήτηση για ένα πρόγραμμα που έχει καταστρέψει την χώρα μας και τον λαό της (και αντίστοιχα άλλες χώρες και λαούς).

Η έκθεση του ΙΕΟ και η αντιπαράθεση των αστικών κέντρων στην χώρα μας και στο εξωτερικό γύρω από αυτήν αποτελούν ένα κραυγαλέο υπόδειγμα θεσμικής υποκρισίας. Στόχος της έκθεσης δεν είναι η εξέταση του προβλήματος αλλά η δικαίωση κάποιων επιλογών, η εκ των υστέρων κριτική σε κάποιες άλλες και κυρίως το κέρδισμα πόντων του μεγάλου αφεντικού του ΔΝΤ (των ΗΠΑ) στην αντιπαράθεση τους με την ΕΕ. Κατ' αντιστοιχία τα κόμματα της ελληνικής ολιγαρχίας (τυπικοί εκπρόσωποι της λογικής της που τρέχει πίσω από ξένους πάτρωνες και ταυτόχρονα η μία συμμορία της σκυλοκαβγαδίζει με την άλλη) ακολουθούν ασθμαίνοντα την αντιπαράθεση αυτή ρίχνοντας το ένα στο άλλο τις κοινές ευθύνες τους και προσπαθώντας το καθένα να πλασαριστεί σαν πιστός υπηρέτης του ισχυρότερου αφεντικού.

Το ΔΝΤ, ο ρόλος του και οι ανταγωνισμοί στο εσωτερικό του

Για να κατανοηθεί καλύτερα η εν λόγω έκθεση και οι αντιπαραθέσεις γύρω από αυτήν χρειάζονται ορισμένες διευκρινήσεις όσον αφορά το ΔΝΤ.

Πρώτον, το ΔΝΤ είναι ένας παγκόσμιος οργανισμός που εκφράζει τα συμφέροντα των κορυφών του ιμπεριαλιστικού συστήματος (μέσα από το οποίο οργανώνεται το διεθνές σύστημα του καπιταλισμού). Εδώ χρειάζεται μία υπόμνηση προς πολλούς «αριστερούς» κεϋνσιανούληδες και ιδιαίτερα προς αυτούς που αφενός καταγγέλλουν το σύστημα αυτό αλλά αφετέρου επαγγέλλονται την ανέφικτη μεταρρύθμισή του (και όπου όχι σπάνια το κάνουν με το οικονομικό και πολιτικό προσωπικό τους αζημίωτο). Το ΔΝΤ – έστω και χωρίς το bancor – ήταν έμπνευση του Κέυνς. Το πώς λειτούργησε και λειτουργεί – και που γι' αυτό δικαιολογημένα έχει καταγραφεί στην δημόσια συζήτηση ως φόβητρο και αρχάγγελος καταστροφών – δεν είναι άσχετο με τις ιδέες του εμπνευστή του. Το ΔΝΤ λειτουργεί περίπου σαν εταιρεία όπου την διεύθυνση έχουν οι μεγάλοι μέτοχοι. Εν προκειμένω δηλαδή οι ΗΠΑ, δευτερευόντως η ΕΕ και ακολουθούν οι Νεο-αναδυόμενες Οικονομίες (ΝΑΟ).

Μάλιστα, στην περίοδο της παγκόσμιας κρίσης του 2007-8 και της συνακόλουθης κρίσης της ΕΖ, οι τελευταίες αύξησαν την συμμετοχή τους και η ΕΕ καθυστερούσε θρασύτατα να τους παραχωρήσει τις θέσεις που τους αναλογούσαν (και αντίστοιχα να μειώσει τις δικές της). Αυτός είναι ένας – μεταξύ άλλων – λόγος για τον οποίο εκπρόσωποι των ΝΑΟ έχουν κατά καιρούς αντιδράσει οξύτατα στα πρόσφατα ευρωπαϊκά προγράμματα του ΔΝΤ.

Μέσα σε αυτό τον «εταιρικό» ιμπεριαλιστικό οργανισμό – όπως και τον δίδυμο του, την Παγκόσμια Τράπεζα –διαγκωνίζονται για τα συμφέροντα, τους ανταγωνισμούς και τις μεταξύ τους ισορροπίες οι βασικοί παίκτες του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού. Και φυσικά όλο αυτό το παιχνίδι γίνεται στις πλάτες λαών και χωρών. Το παιχνίδι αυτό έχει βέβαια και κανόνες.

Έτσι την θέση του διευθύνοντος συμβούλου παίρνει συνήθως ένας ευρωπαίος αλλά της επιλογής των ΗΠΑ – όπως το αντίστροφο γίνεται στην Παγκόσμια Τράπεζα (ξανά όμως με την πρωτοκαθεδρία των ΗΠΑ). Αξίζει να επισημανθεί άλλο ένα στοιχείο της λειτουργίας του ΔΝΤ. Όπως στις εταιρείες, στο διοικητικό του συμβούλιο οι συζητήσεις είναι πιο «πολιτικές», εκφράζοντας πιο «πλουραλιστικά» τις πλευρές και τις απόψεις του παγκόσμιου ιμπεριαλιστικού συστήματος.

Με άλλα λόγια, οι «μικρομέτοχοι» έχουν κάποιο λόγο. Αντίθετα, στο επίπεδο του προσωπικού και της διεύθυνσης αποτυπώνονται πολύ πιο αυστηρά οι επιλογές των κυρίαρχων «μετόχων». Αυτό στην περίπτωση των πρόσφατων ευρωπαϊκών προγραμμάτων έχει μία ιδιαίτερη σημασία καθώς μία σειρά κρίσιμες επιλογές και τροποποιήσεις κανονισμών ουσιαστικά πέρασαν «κάτω από το τραπέζι» (μέσω επιλογών του προσωπικού και της διεύθυνσης και παρακάμπτοντας, είτε εν γνώσει είτε εν αγνοία το διοικητικό συμβούλιο).

Δεύτερον, σε κάθε ιδιαίτερη ιστορική περίοδο το ΔΝΤ διαμορφώνει και εκφράζει την κυρίαρχη αστική προσέγγιση για την διεθνή οικονομία. Και φυσικά μέσα από αυτές αποτυπώνονται και οι ισορροπίες και οι συσχετισμού μεταξύ των μεγάλων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων. Έτσι στην τρέχουσα περίοδο ακολουθεί την λεγόμενη «Προσέγγιση της Ουάσιγκτον» και του διάδοχου της («μετα-Προσέγγιση της Ουάσιγκτον») [βλέπε «Μεταρρύθμιση, μεταρρύθμιση της μεταρρύθμισης ή αναπαλαίωση; Η Συναίνεση της Ουάσιγκτον και η κριτική της»].

Ουσιαστικά οι προσεγγίσεις αυτές – που επί της ουσίας δεν διαφέρουν – είναι ένα μίγμα ήπιου νεοφιλελευθερισμού (καθώς οι ιδεοληπτικές ακρότητες του τελευταίου είναι καλές για να στραβώνουν φοιτητές σε πανεπιστήμια και να τις παπαγαλίζουν πολιτικοί και αργυρώνητοι κονδυλοφόροι αλλά καταστροφικές σε επίπεδο πολιτικής) και του συντηρητικού Νέου Κεϋνσιανισμού (που καταλαβαίνει καλύτερα πότε το σύστημα πρέπει να βάλει και λίγο νερό στο κρασί του γιατί αλλιώς κινδυνεύει να ανατιναχθεί). Τόσο ο προηγούμενος (Ο.Μπλανσαρ) όσο και ο τωρινός (Μ.Ομπστφελντ) επιστημονικός διευθυντής του ΔΝΤ είναι τυπικοί εκπρόσωποι τους.

Χονδρικά η προσέγγιση αυτή διευκολύνει την διεθνή οικονομική ισχύ και παρέμβαση των δυτικών ιμπεριαλισμών (και προνομιακά των ΗΠΑ) και εξαναγκάζει τις ατυχείς χώρες που πέφτουν στα δίχτυα του ΔΝΤ να αναπροσαρμοσθούν βιαίως ανάλογα. Τα πρόσφατα ευρωπαϊκά προγράμματα του ΔΝΤ ακολουθούν πιστά την λογική αυτή. Από την άλλη όμως, το ΔΝΤ όπως και τα μεγάλα ιμπεριαλιστικά κέντρα δεν είναι ιδεολόγοι. Αυτά είναι για τους «παπάδες» του συστήματος και για την κοινή γνώμη. Είναι πρακτικά προσανατολισμένοι σε προβλήματα, πολιτικές και συσχετισμούς. Γι' αυτό και ποτέ τα προγράμματα του ΔΝΤ δεν διατυπώνουν με σαφήνεια την θεωρία και την αναλυτική δομή που κρύβεται πίσω τους. Αυτό είναι πασίγνωστο (μάλιστα η ίδια η έκθεση του ΙΕΟ και τα συνοδευτικά της κείμενα το αναφέρουν) αλλά εξίσου παραγνωρισμένο.

Ο λόγος που αποκρύπτεται η θεωρητική βάση και η αναλυτική δομή – ενώ υπάρχουν – είναι διπλός. Κατ' αρχήν δεν χρειάζεται να μπαίνουν ενδεχομένως απωθητικές ιδεολογικές ταμπέλες. Επιπλέον, επειδή συχνά-πυκνά χρειάζεται να γίνουν μικρο-ρυθμίσεις που δεν είναι συνεπείς με την θεωρία και την ανάλυση, η ρητή θεωρητική προσήλωση δεν είναι βολική.

Τρίτον, υπάρχει μία συστηματική προσπάθεια του ΔΝ – μετά ιδιαίτερα την αποτυχία της Αργεντινής – να κάνει λιγότερο απεχθή την εικόνα του. Ξεκινώντας με τον πολυπράγμονα Ντ.Στρως-Καν (και συνυπολογίζοντας τις πολιτικές φιλοδοξίες του) και συνεχίζοντας με την Κ.Λαγκάρντ το ΔΝΤ προσπαθεί να δείξει ότι έχει αλλάξει και δεν είναι στυγνά νεοσυντηρητικό και αντιλαϊκό.

Η κίνηση αυτή βέβαια αποτελεί μία κραυγαλέα υποκρισία. Το ΔΝΤ παραμένει ένας βαθύτατα αντιλαϊκός ιμπεριαλιστικός οργανισμός. Στην ουσία τίποτα δεν έχει αλλάξει στο πολιτικο-οικονομικό παράδειγμα που διαμορφώνει και επιβάλλει. Οι όποιες αλλαγές έχουν γίνει είναι είτε επειδή ο ακραίος νεοφιλελευθερισμός είναι πρακτικά ατελέσφορος και συνεπώς πρέπει να μπολιασθεί με ελεγχόμενες δόσεις συντηρητικού Κεϋνσιανισμού (π.χ. η συζήτηση για αντι-κυκλικούς αυτόματους σταθεροποιητές της οικονομίας εφόσον η ύφεση που επιτείνουν τα προγράμματα του ΔΝΤ ξεφύγει από τον έλεγχο καθώς και η χρήση κεφαλαιακών περιορισμών [capital controls]) είτε είναι εντελώς διακοσμητικές και ανούσιες (π.χ. οι κλαυθμυρισμοί για τις εισοδηματικές ανισότητες και την ανάγκη πολιτικών κοινωνικής προστασίας).

Τέταρτον, στο ζήτημα της κρίσης της ΕΖ και της ΕΕ οι δύο βασικοί «μέτοχοι» του ΔΝΤ έχουν διαφορετικά και εν μέρει ανταγωνιστικά συμφέροντα. Το ξέσπασμα της παγκόσμιας καπιταλιστικής κρίσης του 2007-8, καθώς στην αρχή εκδηλώθηκε στις ΗΠΑ, πυροδότησε τις φιλοδοξίες του ευρω-ιερατείου για παγκόσμια ηγεμονία. Αυτό βέβαια πολύ σύντομα αποδείχθηκε φρούδα ελπίδα καθώς η κρίση πτωτικής τάσης της κερδοφορίας εκδηλώθηκε

και στην ΕΕ.

Ακολούθως, και μέσα στη εσπευσμένη εγκατάλειψη των νεοφιλελεύθερων συνταγών και την χρησιμοποίηση δεξιών Κεϋνσιανών πολιτικών (δηλαδή αντικυκλικής χαλαρής νομισματικής και επεκτατικής δημοσιονομικής πολιτικής) από όλους τους μεγάλους πόλους του διεθνούς καπιταλιστικού συστήματος (προεξαρχόντων των ΗΠΑ), η ΕΕ προσπάθησε να κάνει την «πονηρή» (βλέπε «ΕΕ και Ελλάδα: καπιταλιστική κρίση και ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί»).

Χρησιμοποίησε τέτοιες πολιτικές πολύ λιγότερο και για μικρότερο χρονικό διάστημα από τους υπόλοιπους εκτιμώντας ότι οι αντικυκλικές πολιτικές δεν λύνουν την κρίση υπερσυσσώρευσης αλλά απλά την ετεροχρονίζουν και την κάνουν οξύτερη. Αυτό είναι ορθό αλλά υπολόγιζε χωρίς τους ανταγωνιστές της, που δεν είναι διατεθειμένοι να αφήσουν την ΕΕ να «πάρει κεφάλι» σε βάρος τους. Συγκεκριμένα, η ΕΕ στόχευε να εκμεταλλευθεί τις «φούσκες» των ανταγωνιστών της (πουλώντας κυρίως τα γερμανικά προϊόντα) και ταυτόχρονα να αποφύγει η ίδια το επώδυνο σπάσιμο τους. Έτσι όταν θα ερχόταν το πλήρωμα του χρόνου τότε η ΕΕ θα αναδεικνυόταν ως ο βασικός πυλώνας σταθερότητας του παγκόσμιου ιμπεριαλιστικού συστήματος (και αντίστοιχα το ευρώ θα ενισχυόταν έναντι του δολαρίου στο ρόλο του ως παγκόσμιο αποθεματικό νόμισμα).

Συμπληρωματικό στοιχείο της στρατηγικής αυτής είναι το «νοικοκύρεμα του οίκου» της, δηλαδή η ένταξη των ευάλωτων οικονομιών του ευρω-Νότου σε οικονομικούς ζουρλομανδύες. Απώτερη στόχευση της κίνησης αυτής είναι η μετατροπή της ευρω-περιφέρειας σε «τριτοκοσμική» ζώνη (δηλαδή οικονομίες φθηνών μισθών, περιουσιακών στοιχείων και χαμηλής τεχνολογικής εξειδίκευσης) που θα δίνει ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στις πολυεθνικές εταιρείες της ΕΕ.

Φυσικά τα ανταγωνιστικά ιμπεριαλιστικά κέντρα δεν άφησαν την ΕΕ να παίξει το παιχνίδι αυτό και αντίθετα μάλιστα κατόρθωσαν η ΕΕ να είναι ο «μεγάλος ασθενής» της παγκόσμιας κρίσης (με σοβαρότατα δομικά προβλήματα, χαμηλότερο ρυθμό μεγέθυνσης, οξύτατα προβλήματα χρέους και μόχλευσης κλπ.).

Κεντρικό στοιχείο ιδιαίτερα της αμερικανικής αντίδρασης είναι η επιβολή ανάλογων με τις δικές τους χαλαρών πολιτικών στην ΕΕ (κυρίως με την μορφή της διαγραφής χρεών και της ποσοτικής χαλάρωσης μέσω της ΕΚΤ). Φυσικά κάτι τέτοιο θάβει τελεσίδικα τις ηγεμονικές φιλοδοξίες της ΕΕ (βλέπε «Ευρωπαϊκή Ένωση: Ιμπεριαλιστική ολοκλήρωση και κρίση»).

Ιδιαίτερα στην περίπτωση των χωρών της ευρω-περιφέρειας και μάλιστα αυτών που μπήκαν

σε ΠΟΠ οι ΗΠΑ πιέζουν συστηματικά για διαγραφή ή έστω αναδιάρθρωση του χρέους – φυσικά όχι από αλληλεγγύη στην ευρω-περιφέρεια αλλά για την εξυπηρέτηση των δικών τους συμφερόντων.

Βέβαια, οι ΗΠΑ δεν έριξαν την πρόταση της διαγραφής ή αναδιάρθρωσης του χρέους από την αρχή στο τραπέζι – όπως επανειλημμένα επισημαίνεται και στην έκθεση και τα κείμενα του ΙΕΟ – καθώς τότε φοβόντουσαν τα προβλήματα που θα αντιμετώπιζαν και οι ίδιες. Από την στιγμή όμως που κυρίως το ελληνικό χρέος πέρασε σε κρατικά χέρια της ΕΕ και θεώρησαν ότι η δική τους οικονομία ανοσοποιήθηκε εντελώς σε ενδεχόμενες επιπτώσεις του, ξαφνικά ανακάλυψαν ότι χωρίς κάποιας μορφής αναδιάρθρωση του χρέους τα ΠΟΠ δεν είναι ρεαλιστικά.

Πέμπτον, αποτέλεσμα αυτών των ισορροπιών μεταξύ των «μεγαλομετόχων» του ΔΝΤ είναι η συμμετοχή του τελευταίου στα ΠΟΠ της ΕΖ. Συγκεκριμένα, η ΕΕ αποφάσισε ότι πρέπει να συμμετέχει τον ΔΝΤ για δύο λόγους.

Ο βασικός λόγος είναι πολιτικός: εφόσον ούτως ή άλλως οι ΗΠΑ παρεμβαίνουν στην Ευρώπη τότε είναι προτιμότερο να εμπλακούν και θεσμικά και να γίνουν συνυπεύθυνοι παρά να παίζουν ανεξέλεγκτα από έξω. Ιδιαίτερα η δέσμευση κεφαλαίων του ΔΝΤ – δηλαδή και δικών τους χρημάτων – θεωρήθηκε ότι θα τους δέσμευε περισσότερο.

Ο δεύτερος λόγος είναι τεχνικός: η ΕΕ χρειαζόταν κατεπειγόντως την τεχνική εμπειρία του ΔΝΤ καθώς η ίδια δεν διέθετε και καθώς αν το ΔΝΤ δεν συμμετείχε με δάνεια αλλά ήταν απλά τεχνικός σύμβουλος θα ήταν πιο ανεξέλεγκτο παίκτης. Από την άλλη και οι ΗΠΑ αποφάσισαν να συμμετέχει το ΔΝΤ γιατί σε εκείνη την φάση δεν διακινδύνευαν να κάνουν ανεξέλεγκτες κινήσεις και επίσης προτιμούσαν να έχουν μία θεσμοποιημένη εμπλοκή στα ευρωπαϊκά πράγματα. Σήμερα όμως φαίνεται ότι πολλά από αυτά έχουν αλλάξει. Οι ΗΠΑ νιώθουν πιο σίγουρες και ταυτόχρονα πιο πιεσμένες να εκβιάσουν την ΕΕ. Έτσι το χαρτί της αναδιάρθρωσης χρέους ξαφνικά ανασύρθηκε και πετιέται ολοένα και πιο πιεστικά στο τραπέζι.

Τελευταίο σημείο. Οι ΝΑΟ είναι οι γκρινιάρηδες κομπάρσοι αλλά και ενδεχομένως οι ριγμένοι «μικρομέτοχοι» του παιχνιδιού αυτού μέσα στο ΔΝΤ. Ενώ έχουν αυξήσει την συμμετοχή τους στα κεφάλαια του ΔΝΤ, υπέστησαν την προσβολή της μη απόδοσης των ανάλογων διοικητικών θέσεων και ταυτόχρονα βλέπουν τεράστια κεφάλαια του ΔΝΤ να διακινδυνεύονται στο μπορντέλο της ΕΕ. Γι’ αυτό σε διάφορες φάσεις εκπρόσωποι των χωρών αυτών άσκησαν οξύτατη κριτική στα ΠΟΠ αι στους χειρισμούς του ΔΝΤ. Γι’ αυτό και

πολλές κρίσιμες διαδικαστικές τροποποιήσεις (όπως η απάλυνση του κριτηρίου της βιωσιμότητας του χρέους της δανειζόμενης χώρας και ο συνυπολογισμός των «ευρύτερων συστημικών κινδύνων») και επιλογές πέρασαν «κάτω από το τραπέζι». Δηλαδή δεν συζητήθηκαν σε επίπεδο διοικητικού συμβουλίου αλλά αποφασίσθηκαν σε επίπεδο διεύθυνσης (πράγμα για το οποίο η έκθεση του ΙΕΟ κλαυθμηρίζει λελογισμένα εκ των υστέρων).

Η έκθεση του ΙΕΟ και τα συμπαρομαρτούντα της

Κατ' αρχήν πρέπει να ξεκαθαρισθεί ότι το ΙΕΟ είναι τόσο ανεξάρτητο όσο και ο πάπας της Ρώμης κινέζος. Όπως όλοι σχεδόν αυτοί οι δήθεν ανεξάρτητοι οργανισμοί αποτελεί ένα φύλλο συκής για τον οργανισμό τον οποίο αξιολογεί. Συνεπώς τα πονήματά του προσπαθούν να αποκρυσταλλώνουν προσεκτικά τους συσχετισμούς δύναμης. Τους αποτυπώνουν προσεκτικά γιατί, όπως κάθε γραφειοκρατικός οργανισμός, πρέπει να προφυλάσσει την συνέχεια και την εσωτερική συνοχή του. Συνεπώς οι ανταγωνισμοί μπορεί να φθάνουν μέχρι ανακτορικά προνουντσιαμέντα αλλά δεν μπορεί να παίρνουν την μορφή εμφύλιων συρράξεων (εκτός οριακών καταστάσεων). Αντίστοιχα οι αξιολογητές τέτοιων οργανισμών σπάνια προβαίνουν σε αιχμηρές θέσεις καθώς κάτι τέτοιο θα τους στερούσε προνομιούχες θέσεις. Όλα τα παραπάνω αποτυπώνονται και στην επιστημονική ποιότητα των σχετικών κειμένων που είναι επιεικώς αμφίβολη.

Η συγκεκριμένη έκθεση πλαισιώνεται από αρκετά κείμενα υποδομής (background papers) που εξετάζουν επιμέρους θέματα χωρίς απαραίτητα να εντάσσονται εξ ολοκλήρου στην έκθεση. Παρουσιάσθηκε επίσης σε μία υψηλού επιπέδου συμβουλευτική επιτροπή (High Level Advisory Panel) που την έκανε κατά βάση αποδεκτή. Τέλος δόθηκε στην εσωτερική ιεραρχία του ΔΝΤ αλλά επέσυρε και τις αντιδράσεις της ΕΕ.

Επί της ουσίας τόσο η έκθεση όσο και τα κείμενα αυτά είναι τυπικά δείγματα βαθύτατα πληκτικής γραφειοκρατικής γραφής. Με εξαίρεση ελάχιστα κείμενα υποδομής – που παρεμπιπτόντως είναι υπερ-συντηρητικά – όλα χαρακτηρίζονται από την απουσία ενός στιβαρού επιχειρήματος και της συνακόλουθης τεκμηρίωσής της. Αντιθέτως, πλατειάζουν προσπαθώντας να ισορροπήσουν ανάμεσα στα διαφορετικά συμφέροντα που υπάρχουν μέσα στο ΔΝΤ και να εκφράσουν κυρίως την κυρίαρχη άποψη (αυτή των ΗΠΑ) χωρίς όμως να θίξουν υπερβολικά τις άλλες πλευρές.

Πριν συζητήσουμε για την έκθεση αυτή καθ' αυτή χρειάζεται να επισημανθεί ότι σε όλη την έκθεση και τα συμπαρομαρτούντα της την τιμητική έχει το ελληνικό ΠΟΠ. Δικαιολογημένα άλλωστε καθώς αποτελεί την πιο κραυγαλέα αποτυχία της τρόικα.

Η έκθεση περισσότερο ασχολείται με μία σειρά διαδικαστικά ζητήματα (αν καλώς το ΔΝΤ ενεπλάκη στην κρίση της ΕΖ, αν τηρήθηκαν οι κανόνες του ΔΝΤ για τα προγράμματα, αν υπήρχε διαφάνεια στις διαδικασίες του ΔΝΤ, αν το ΔΝΤ ήταν ο «μικρός συνεταίρος» (junior partner) που σερνόταν πίσω από τις επιλογές της ΕΕ κλπ.) παρά με την ουσία του προγράμματος (αν είναι αποτελεσματικό). Πίσω από αυτή την ηθελημένα κοντόφθαλμη οπτική – που είχε προκαθορισθεί από την επιλογή να εξετασθεί μόνο το 1ο ΠΟΠ – κρύβεται η στόχευση της έκθεσης στο να παίξει ένα συγκρατημένο παιχνίδι θέσεων μέσα στους συσχετισμούς και τις ισορροπίες του ΔΝΤ αλλά και στους ανταγωνισμούς ΗΠΑ, ΕΕ και ΝΑΟ (λελογισμένα προς όφελος των πρώτων).

Έτσι, στα διαδικαστικά ζητήματα η έκθεση κατ' αρχήν γκρινιάζει για το ότι το ΙΕΟ δεν είχε πλήρη και ελεύθερη πρόσβαση σε όλα τα στοιχεία. Αυτό όμως είναι περισσότερο φύλλο συκής παρά κάτι ουσιαστικό. Ακολούθως, επισημαίνει ότι πολλές αποφάσεις ελήφθησαν σε επίπεδο διεύθυνσης και όχι διοικητικού συμβουλίου και καλεί σε μεγαλύτερη διαφάνεια και υποχρέωση λογοδοσίας για το μέλλον (ιδιαίτερα αναφέρεται στην απάλυνση του όρου για της βιωσιμότητα του χρέους και στην μετέπειτα σιωπηρή ελαστικοποίηση του). Αυτό είναι κυρίως για να διασκεδαστούν οι γκρίνιες των ΝΑΟ.

Επίσης, ζητά λιγότερες πολιτικές επιρροές επάνω σε τεχνικές αποφάσεις για το μέλλον. Αυτό είναι ένα πάρθιο βέλος προς την ΕΕ καθώς έμμεσα δείχνεται, σε πολλά σημεία της έκθεσης και των συνοδευτικών κειμένων, ότι μία σειρά προβληματικές τεχνικές επιλογές (π.χ. καθυστερημένη αναδιάρθρωση του χρέους, πάρα πολλές δομικές μεταρρυθμίσεις) οφείλονται σε αυτή. Μάλιστα η σύνοψη των συμπερασμάτων της συμβουλευτικής Επιτροπής (High Level Advisory Panel) στην οποία παρουσιάσθηκε η έκθεση είναι ακόμη πιο επιθετική απέναντι στους Ευρωπαίους υποστηρίζοντας ότι η ισχυρή θέση τους μέσα στο ΔΝΤ επηρέασε πολιτικά τις επιλογές του τελευταίου στα ΠΟΠ.

Ακόμη, γκρινιάζει για την αποτυχία του ΔΝΤ να προβλέψει την κρίση της ΕΖ. Φυσικά το κάνει μετριασμένα καθώς λέει ότι είχε μεν διαγνώσει τα αίτια αλλά δεν τα επεσήμανε δεόντως. Και βέβαια αποδίδει την «αβλεψία» αυτή σε κακό group thinking (που εμμέσως πλην σαφώς προέρχεται από την ΕΕ και την ιδέα ότι η ΕΖ δεν μπορεί να αντιμετωπίσει κρίσεις ισοζυγίου πληρωμών).

Όμως, παρά τις γκρίνιες αυτές, η έκθεση εν τέλει αποφαίνεται ότι το ΔΝΤ δεν ήταν «μικρός» αλλά ισότιμος συνεταίρος της ΕΕ και επίσης ότι το ΔΝΤ αρίστευσε στην δράση του μέσα στα ΠΟΠ της ΕΖ (παρά κάποια μικροζητήματα). Συγκεφαλαιώνοντας, στα διαδικαστικά ζητήματα η έκθεση του ΙΕΟ χαϊδεύει ανούσια τους ΝΑΟ, ρίχνει κάμποσα πάρθια βέλη στην ΕΕ και παίζει

το παιχνίδι των ΗΠΑ (που θέλουν τώρα να αυξήσουν την πίεση στην ΕΕ όσον αφορά το ζήτημα του χρέους και τη γενικότερη οικονομική πολιτική της τελευταίας).

Όσον αφορά τα ουσιαστικά ζητήματα των ΠΟΠ (δηλαδή την θεωρητική προσέγγιση, τον τεχνικό σχεδιασμό και τα αποτελέσματα τους) η έκθεση αφενός είναι βαθύτατα νεοσυντηρητική και αφετέρου επιδίδεται σε προσεγμένα μισόλογα (πάντα παίζοντας με ισορροπίες και συσχετισμούς).

Κατ' αρχήν επαναλαμβάνει τις γνωστές ανούσιες νεοσυντηρητικές διαγνώσεις της κρίσης (για την ελληνική περίπτωση βλέπε «Η ελληνική τραγωδία: ανταγωνιστικές ερμηνείες της ελληνικής κρίσης»). Η μόνη – ήδη γνωστή – πινελιά οικονομικής ετεροδοξίας που προσθέτει είναι ότι η εσφαλμένη αντίληψη ότι δεν μπορούσαν να υπάρξουν κρίσεις ισοζυγίου πληρωμών στην ΕΖ (λόγω απότομων διακοπών (sudden stops) στην χρηματοδότηση από τις διεθνείς αγορές) προέρχεται από την προσκόλληση στη νεοκλασσική ποσοτική θεωρία του χρήματος (που κρυπτογραφικά παρουσιάζεται με το υπόδειγμα Meade για το πως αυτή υποτίθεται ότι λειτουργεί μέσα σε μία νομισματική ένωση).

Αυτή η πινελιά συμπληρώνεται με αναφορές στην παραγνώριση του δεσμού μεταξύ κινδύνου χρεωκοπίας τραπεζών και χωρών, του κατακερματισμού του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος ανά κράτη και στην ελλειπή γνώση του TARGET (δηλαδή του συστήματος πληρωμών της ΕΖ).

Κατά τα άλλα η ελληνική κρίση, τυπικά, αποδίδεται σε δημοσιονομικές υπερβάσεις και μάλιστα λόγω υπερβολικής αύξησης των μισθών. Φυσικά, αυτό που έπεται από αυτήν την νεοσυντηρητική ενσυνείδητη ανοησία είναι ότι η γενική κατεύθυνση των ΠΟΠ (δηλαδή η λιτότητα) είναι ορθή. Αυτό που κλαυθμηρίζεται είναι ότι αυτή έπρεπε να είχε γίνει πριν την κρίση (όταν τα οικονομικά δεδομένα ήταν καλύτερα και οι ρυθμοί μεγέθυνσης καλύτεροι). Βέβαια στην ελληνική περίπτωση – και όχι μόνον – αυτό είναι μία καταφανής ηλιθιότητα γιατί αν δεν υπήρχε η δημοσιονομική υπερεπέκταση της περιόδου εκείνης – που μπούκωσε με υπερκέρδη τον ιδιωτικό τομέα (βλέπε για παράδειγμα Ολυμπιάδα 2004) – τότε δεν θα υπήρχαν και αυτοί οι ρυθμοί μεγέθυνσης. Και φυσικά το ίδιο ισχύει και για την κυβέρνηση Καραμανλή και την πρώτη φάση της κρίσης.

Μία άλλη απαλή πινελιά που προστίθεται είναι ότι όταν η κρίση – στην ελληνική περίπτωση που έχει την τιμητική της – ξέφυγε δεν ενεργοποιήθηκαν αυτόματοι σταθεροποιητές (δηλαδή χαλαρότερη δημοσιονομική και νομισματική πολιτική). Θα άξιζε να μας πουν οι εμβριθείς μελετητές του ΙΕΟ πως μπορεί αυτό να γίνει σε ένα προ-κυκλικό και εξαιρετικά

εμπροσθοβαρές πρόγραμμα και με μία νομισματική πολιτική που καθορίζεται σε πανευρωπαϊκό επίπεδο από την ΕΚΤ.

Από εκεί και πέρα η έκθεση επιδίδεται σε ατελείωτες κουτοπονηριές για το ζήτημα του κουρέματος του ελληνικού χρέους. Ενώ αναγνωρίζει ότι χωρίς αυτό το ΠΟΠ γινόταν εξαιρετικά μη-ρεαλιστικό από την άλλη – και ενώ ρίχνει έμμεσα ευθύνες στην ΕΕ που ρητά δεν το ήθελε – εν τέλει αναγνωρίζει ότι όλοι (και οι ΗΠΑ) συμφώνησαν στο να μην υπάρξει.

Επίσης δεν λέει λέξη για την γελοιότητα της αναδιάρθρωσης (PSI) που ενώ ξελάσπωσε ουσιαστικά τους ιδιώτες δανειστές (μεταφέροντας τα δάνεια στα κράτη της ΕΕ) ταυτόχρονα γονάτισε την ελληνική οικονομία (ξεπατώνοντας τα ασφαλιστικά ταμεία, τις τράπεζες αλλά και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα) με μηδαμινό καθαρό αποτέλεσμα από το κούρεμα αυτό καθ’ αυτό (όπως καταγράφηκε στον αμέσως επακολουθήσαντα προϋπολογισμό).

Το μόνο που μηρυκάζει η έκθεση είναι ότι το ΔΝΤ, εφόσον συμφώνησε αρχικά να μην γίνει αναδιάρθρωση χρέους, θα έπρεπε να πιέσει αργότερα για να γίνει ενωρίτερα από ότι τελικά έγινε. Και μόνη η διατύπωση δηλώνει την υποκρισία του επιχειρήματος. Πίσω από αυτές τις κουτοπονηριές η έκθεση παίζει το παιχνίδι των ΗΠΑ που τώρα – αλλά όχι τότε – θέλουν να εκβιάσουν την ΕΕ στο ζήτημα του χρέους.

Η έκθεση είναι πιο διεξοδική στο ότι ιδιαίτερα το ελληνικό ΠΟΠ είναι υπεραισιόδοξες προβλέψεις και ήταν αρκετά ανελαστικό. Χαρακτηριστικά αναφέρεται το ζήτημα της υποτίμησης των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών καθώς και της καθυστερημένης αναθεώρησης των στόχων (μόνο στην 5η αξιολόγηση το 2011). Το ερώτημα είναι οι ειδήμονες του ΔΝΤ (την τεχνική επάρκεια των οποίων η έκθεση επαινεί σε πάμπολλα σημεία) δεν έβλεπαν ενωρίτερα αυτό που ήταν καταφανές;

Προφανώς ναι, αλλά οι πολιτικές επιλογές (και του ΔΝΤ) ήταν διαφορετικές τότε. Γι’ αυτό και ακόμη και στην έκθεση λέγεται ότι η αρχική εκκίνηση του ΠΟΠ ήταν εντυπωσιακά επιτυχής αλλά στην συνέχεια – για όχι ιδιαίτερα ευκρινείς λόγους – κόλλησε στην λάσπη. Και εδώ αρχίζει το πέταγμα της ευθύνης στην ΕΕ και στο ελληνικό αστικό πολιτικό σύστημα που δεν ήταν επαρκώς αιμοβόρο στην εφαρμογή του προγράμματος (αυτό κατ΄ ευφημισμόν λέγεται «ιδιοκτησία του προγράμματος»).

Η έκθεση, μεταξύ άλλων, έχει μία ενδιαφέρουσα γκρίνια του ΔΝΤ ότι η ΕΕ είναι αυτή που επέβαλε μία πολύ μεγάλη, πολύ λεπτομερή και μη-ρεαλιστική λίστα προαπαιτούμενων στην

Ελλάδα και ότι το ΔΝΤ θα προτιμούσε κάτι πιο λιτό και ταυτόχρονα πιο λειτουργικό (καθώς υποστηρίζεται ότι ο μεγάλος αριθμός μέτρων μπέρδευε). Μάλλον πρόκειται για άλλο ένα φύλλο συκή του ΔΝΤ. Από την μία γκρινιάζει για «ανεπαρκή ιδιοκτησία» του προγράμματος (που πως αλλιώς θα αντιμετωπισθεί αν όχι με λεπτομερή δέσμευση και εποπτεία) και ρίχνει ευθύνες στην ελληνική ολιγαρχία. Αφετέρου το ΔΝΤ – στα πλαίσια της πρόσφατης προσπάθειας ανακαίνισης της εικόνας του -δοκιμάζει να βγάλει από επάνω του το άγος των αντιλαϊκών πολιτικών και της προ-κυκλικότητας (που ως γνωστόν περνούν κατ' εξοχήν μέσω των προαπαιτουμένων [conditionality] των προγραμμάτων του).

Εν παρόδω – για να ευλογήσει τα γένια του ΔΝΤ αλλά ταυτόχρονα επιτείνοντας το ερώτημα του γιατί δεν έκανε κάτι στα επόμενα ελληνικά ΠΟΠ – η έκθεση επικαλείται ότι ήδη από το 2013 σχετική εμπιστευτική εσωτερική αξιολόγηση του ΔΝΤ είχε αναγνωρίσει τα περισσότερα από τα προαναφερθέντα προβλήματα (και ότι η ΕΕ είχε αντιδράσει άκομψα).

Τελικά, η έκθεση ενώ βγάζει ως επιτυχημένα τα ΠΟΠ της Ιρλανδίας και της Πορτογαλίας αποφαίνεται σεμνά και βιαστικά ότι «δεν μπορεί να ειπωθεί το ίδιο» για το ελληνικό πρόγραμμα. Κοινώς η έκθεση ώδινεν όρος και έτεκεν μυν.

Ο σκυλοκαβγάς της ελληνικής ολιγαρχίας και των κομμάτων της

Αν η έκθεση του ΙΕΟ αποτελεί ένα υπόδειγμα υποκρισίας και ίντριγκας μέσα σε ένα από τα βασικά ανάκτορα του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού, η διαχείριση της από την ελληνική αστική τάξη και τα κόμματα της δεν υπολείπεται σε υποκρισία. Μόνο που πρόκειται για την υποκρισία και τους σκυλοκαβγάδες των παρακατιανών των μεγάλων ιμπεριαλιστικών κέντρων που τσακώνονται για κάποιο κόκκαλο που θα παραπέσει από το τραπέζι των αφεντικών.

Πρακτικά η ελληνική αστική τάξη είναι σε ένα από τα χειρότερα σημεία της ιστορίας της. Από την στιγμή που η ευρωπαϊκή «Μεγάλη Ιδέα» της που θα την αναβάθμιζε μέσα στο παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό σύστημα μετατράπηκε σε καταστροφή για την χώρα (όπως και οι προηγούμενες «μεγάλες ιδέες» της), προσπαθεί να σώσει το τομάρι της θυσιάζοντας τον λαό αυτής της χώρας. Συναίνεσε στα ΠΟΠ θεωρώντας ότι μπορεί να έχασε την ευκαιρία της αναβάθμισης (και να μετατράπηκε σε καπιταλισμό υπό εποπτεία, δηλαδή να υποβαθμίζεται στον διεθνή καταμερισμό εργασίας) αλλά τουλάχιστον θα σώσει τον εαυτό της θυσιάζοντας τους εργαζόμενους της Ελλάδας.

Όμως, καθώς τα ΠΟΠ καρκινοβατούν, οι ξένοι πάτρωνες (που βλέπουν τα οικονομικά και

πολιτικά τους συμφέροντα να κινδυνεύουν) απαιτούν να συμμετάσχει πλέον στα κόστη και η ελληνική ολιγαρχία. Έτσι, έχει χάσει πλέον την κορωνίδα της (τις τράπεζες).

Έχει επίσης η ίδια, ήδη από πριν την κρίση (λόγω λαιμαργίας, εθισμού στις σίγουρες «αρπαχτές» και απαρέσκειες σε επίφοβες δεσμεύσεις), αδυνατίσει την μεταποίηση και τον πρωτογενή τομέα. Αργά αλλά σταθερά χάνει έδαφος και στην υποτιθέμενη «νέα βαριά βιομηχανία», τον τουρισμό (και την ελπίδα της να γίνουμε μία χώρα γεμάτη ξενοδοχεία με έλληνες ξενοδόχους που τρέφονται από ενισχύσεις του δημοσίου και της ΕΕ, ξένους τουρίστες και του έλληνες εργαζόμενους σαν «ευλύγιστα», κακοπληρωμένα και ανασφάλιστα γκαρσόνια).

Ακόμη και το ιερό δισκοπότηρο της, η χρυσοπληρωμένη και μονίμως φοροδιαφεύγουσα ναυτιλία (με τα βασικά της πόδια και χρήματα στο εξωτερικό και χρησιμοποιούσα την Ελλάδα κυρίως σαν πολιτικό απάγκιο), καλείται να κάνει το αδιανόητο για τους «καπετάνιους» της: να περάσει από το ταμείο.

Μέσα σ’ αυτή την ζοφερή κατάσταση η ελληνική αστική τάξη προσπαθεί να διασώσει το τομάρι της γλύφοντας τους ξένους πάτρωνες και αλληλοσπαρασσόμενη στο εσωτερικό της. Και πάντα βέβαια επιδιώκοντας να φορτώσει την ζημιά στους εργαζόμενους. Γνωρίζει πολύ καλά ότι το πρόγραμμα προσαρμογής είναι εξαιρετικά μη-ρεαλιστικό. Ταυτόχρονα όμως δεν διανοείται να πάει κόντρα στις επιλογές των ξένων πατρώνων. Προτιμά να παίζει σε κάποιες από τις μεταξύ τους αντιθέσεις (πάντα σεμνά μήπως και της θυμώσουν). Έτσι στον εντεινόμενο ανταγωνισμό ΗΠΑ και ΕΕ κοιτάζει δίβουλη μία από την μία και μία από την άλλη προσπαθώντας να διασώσει τα συμφέροντα της. Θα ήθελε μία χαλάρωση των φιλόδοξων στόχων του προγράμματος και μία αναδιάρθρωση του χρέους καθώς αυτά θα απάλυναν την πίεση να πληρώσει και αυτή για την κρίση. Ταυτόχρονα όμως φοβάται να εκφρασθεί ανοικτά υπέρ της αμερικανικής πλευράς καθώς κάτι τέτοιο θα θύμωνε την Γερμανία.

Από την άλλη τρέμει αρκετές από τις δομικές μεταρρυθμίσεις που προωθεί το ΔΝΤ. Φυσικά όχι αυτές που φορτώνουν βάρη στις πλάτες της εργατικής τάξης και των μικρομεσαίων στρωμάτων, αλλά εκείνες που σπάνε θεσμικά προνόμια της και ιδιαίτερα το σύστημα της διαπλοκής (κράτος – τράπεζες – επιχειρήσεις) που οχύρωνε και ευνοούσε τους έλληνες καπιταλιστές έναντι των ξένων ανταγωνιστών τους.

Μέσα σ' αυτό το ασαφές πλαίσιο κινούνται και οι πολιτικοί υπάλληλοι της ελληνικής ολιγαρχίας.

Ο νεο-μνημονιακός ΣΥΡΙΖΑ χοροπηδά ότι η νεοφιλελεύθερη και άκρως αντιλαϊκή έκθεση του Γραφείου τον δικαιώνει και ότι τώρα πρέπει να υπάρξει κάποια ελεημοσύνη στο ζήτημα του χρέους, υπονοώντας ότι για χάρη της μπορεί να περάσει το νέο κύμα αντιλαϊκών αλλαγών που απαιτεί η τρόικα.

Επίσης δοκιμάζει να ξαναφορέσει λίγο την αντι-μνημονιακή λεοντή καταγγέλλοντας ΝΔ και ΠΑΣΟΚ για τυφλή αποδοχή των ΠΟΠ. Φυσικά κρύβοντας ότι ο ίδιος έχει υπογράψει τα προγράμματα αυτά και αποδεικνύεται σε έναν από τους πιο πειθήνιους και βολικούς διαχειριστές τους. Επίσης ξεχνώντας ότι η έκθεση και το ΔΝΤ επιμένουν περισσότερο απ' όλους σε βάρβαρες – ιδιαίτερα για τα λαϊκά στρώματα – δομικές μεταρρυθμίσεις.

Με άλλα λόγια, ο ΣΥΡΙΖΑ δοκιμάζει να χρησιμοποιήσει την έκθεση του ΙΕΟ σαν δική του αντι-μνημονιακή λεοντή στο εσωτερικό αν και η έκθεση είναι μνημονιακή με την βαθύτερη έννοια του όρου. Επίσης, γνέφει φιλικά προς τις ΗΠΑ – από τις οποίες εξαρτάται με πολυποίκιλους δεσμούς – ελπίζοντας σε κάποια βοήθεια στο ζήτημα του χρέους και στην αμφίβολη δική του πολιτική επιβίωση. Δεν κάνει όμως την έκθεση και σημαία στα όργανα της ΕΕ γιατί κάτι τέτοιο θα θύμωνε την τελευταία.

Από την άλλη η ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ (και ανάλογα οι λοιποί συνοδοιπόροι του ευρω-νενεκισμού) ποιούν τη νήσσα καθώς η έκθεση δείχνει ότι οι κυβερνήσεις τους σύρθηκαν πειθήνια στα κελεύσματα των ξένων πατρώνων χωρίς να διαπραγματεύονται ούτε αμελητέα ζητήματα. Και αντίθετα φωνασκούν για τις υπαρκτές ευθύνες του ΣΥΡΙΖΑ (με τους τυχοδιωκτισμούς του) στην επιδείνωση της οικονομίας και για το 3ο ΠΟΠ. Ιδιαίτερα η ΝΔ προσπαθεί να

αναδείξει τον εαυτό της σαν τον πιο συνεπή και αξιόπιστο διαχειριστή των όποιων επιλογών κάνουν οι ξένοι πάτρωνες.

Ο ελληνικός λαός δεν έχει να κερδίσει τίποτα από όλους αυτούς τους σκυλοκαβγάδες τόσο των ξένων πατρώνων όσο και της ελληνικής ολιγαρχίας. Ο μόνος δρόμος φιλολαϊκής διεξόδου περνά μέσα από την αποδέσμευση από την ΕΕ.

*Τμήμα Οικονομικών, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας